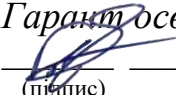

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Екології та техногенної безпеки (№ 106)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

_____ Ігор БЕРЕШКО _____
(підпис) (ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

« 26 » червня 2025 р.

**СИЛАБУС *ОБОВ'ЯЗКОВОЇ*
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Природоохоронне інспектування
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 10 “Природничі науки”
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 101 “Екологія”
(код і найменування спеціальності)

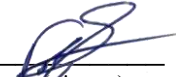
Освітня програма: Екологія та охорона навколишнього середовища
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: *перший (бакалаврський)*

Силабус введено в дію з “01” вересня 2025 р

Харків – 2025 р.

Розробник: Ігор БЕРЕШКО, к.т.н., доц., доцент кафедри 106
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни “Природоохоронне інспектування”
розглянуто на засіданні кафедри Екології та техногенної безпеки (№ 106)
(назва кафедри)

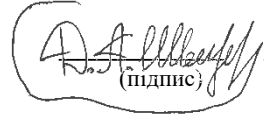
Протокол № 9 від «26» червня 2025 р.

Завідувач кафедри к.т.н., доц.
(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Вікторія КРУЧИНА
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

(підпис)

Дмитро ШВИДЬКО
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

1. Загальна інформація про викладача

ПІБ: Ігор БЕРЕШКО

Посада: доцент

Науковий ступінь: канд. техн. наук

Вчене звання: доцент

Перелік дисциплін, які викладає:

*Природоохоронне інспектування,
Природоохоронне законодавство, Моделювання
та прогнозування стану довкілля, Методологія
проведення експериментальних досліджень*

Напрями наукових досліджень:

*математичне моделювання, розробка прикладного
ПЗ*

Контактна інформація:

i.bereshko@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Форма здобуття освіти	<i>Денна, заочна</i>
Семестр	5
Мова викладання	Українська
Тип дисципліни	<i>Обов'язкова</i>
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	<u>денна</u> : 4,5 кредити ЄКТС / 135 годин (56 аудиторних, з яких: лекції – 24, практичні – 36; СРЗ – 79); <u>заочна</u> : 4,5 кредити ЄКТС / 135 годин (6 аудиторних, з яких: лекції – 2, практичні – 4; СРЗ – 129)
Види навчальної діяльності	Лекції, практичні, самостійна робота
Види контролю	Поточний контроль, модульний контроль, семестровий контроль – залік
Пререквізити	Природоохоронне законодавство, Основи права

3. Мета та завдання навчальної дисципліни, переліки компетентностей та очікуваних результатів навчання

Мета – сформувати у студентів системні знання про принципи, правові основи, організацію та інструменти природоохоронного контролю в Україні, а також уміння застосовувати нормативно-правові вимоги у процесі оцінки дотримання екологічного законодавства суб'єктами господарювання.

Завдання:

1. Засвоїти правову та організаційну основу природоохоронного інспектування: структуру контролюючих органів, їхні повноваження, порядок проведення перевірок.

2. Опанувати методи здійснення державного нагляду у сфері охорони довкілля, включаючи оцінку екологічних ризиків, аналіз документації, перевірку дотримання нормативів і стандартів.

3. Навчитися проводити аналіз екологічної документації, журналів обліку, дозволів, екологічних декларацій, результатів моніторингу.

4. Опанувати процедури оформлення результатів інспектування: складання актів, приписів, фіксація порушень, підготовка довідкових матеріалів.

5. Зрозуміти механізми юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства та порядок взаємодії інспектора з правоохоронними й контролюючими органами.

6. Розвинути навички комунікації з суб'єктами господарювання у ситуаціях інспекційного контролю, включаючи етику поведінки та вимоги доброчесності.

7. Сформувати здатність здійснювати попередню оцінку рівня екологічної безпеки підприємства, використовуючи нормативні, методичні та аналітичні ресурси.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність:

Дисципліна «Природоохоронне законодавство» сприяє розвитку інтегральної компетенції спеціальності, а саме здатності застосовувати правові, організаційні та методичні засади природоохоронного контролю для розв'язання практичних завдань інспектування діяльності суб'єктів господарювання, що передбачає аналіз документації, оцінку дотримання екологічних норм та ухвалення обґрунтованих рішень в умовах неповноти або невизначеності інформації.

Загальні компетентності

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

K01 — Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

K02 — Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

K04 — Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

K06 — Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, експертами з інших галузей знань, видів економічної діяльності.

K07 — Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

K08 — Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

K12 — Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства та усвідомлювати цінності сталого розвитку.

K13¹ — Принцип неприпустимості корупції та проявів недоброчесності

Спеціальні компетентності

Після закінчення цієї програми здобувач освіти буде здатен:

K17 — Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

K18 — Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

K19 — Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

K20 — Здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.

K23 — Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

K24 — Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

K26 — Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результати навчання:

ПР02 — Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР04 — Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПР05 — Знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля.

ПР07 — Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПР08 — Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПР09 — Навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПР11 — Уміти прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництва на навколишнє середовище.

ПР13 — Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідеї, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.

ПР14 — Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПР20 — Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

ПР21 — Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПР23 — Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовний модуль 1. Загальні питання

Тема 1. Вступ. Державна екологічна інспекція: функції, структура, повноваження

Тема знайомить студентів із організацією та діяльністю Державної екологічної інспекції України. Студенти отримують розуміння структури інспекційної системи, правового статусу інспекторів, їхніх прав, обов'язків та відповідальності. Особлива увага приділяється Положенню про ДЕІ, нормативній основі її діяльності та ролі у системі державного екологічного контролю.

Лекція 1:

- Структура та функції ДЕІ;
- Нормативно-правова база діяльності;
- Права, обов'язки та повноваження державних інспекторів.

Лекція 2:

- Положення про ДЕІ: аналіз документу;
- Принципи роботи інспекційних підрозділів;
- Види та форми державного екологічного контролю.

Практичне заняття 1: Оформлення акту інспекційної перевірки (базовий приклад).

Самостійна робота студентів:

- Опрацювання Положення про Державну екологічну інспекцію;
- Підготовка короткого конспекту про права/обов'язки інспектора;
- Підготовка до модульного контролю.

Тема 2. Проведення інспекційних перевірок: порядок, регламенти, документація

Тема охоплює порядок проведення планових та позапланових перевірок щодо дотримання природокористувачами вимог екологічного законодавства. Студенти вивчають процедуру підготовки до перевірки, етапи її здійснення, оформлення матеріалів, вимоги до актів та приписів.

Лекція 3:

- Типи інспекційних перевірок;
- Підготовчий етап;
- Права та обов'язки суб'єктів господарювання під час перевірки.

Лекція 4:

- Проведення перевірки на об'єкті;
- Вимоги до оформлення акту перевірки;
- Порядок винесення приписів.

Практичне заняття 2: Розрахунок компенсації збитків, завданих державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Самостійна робота студентів:

- Аналіз типової документації перевірок;
- Огляд чинних регламентів проведення контролю;
- Підготовка до модульного контролю.

Тема 3. Порушення природоохоронного законодавства та заходи впливу

Тема присвячена виявленню екологічних правопорушень і застосуванню заходів впливу. Студенти розглядають класифікацію порушень, процедури документування, адміністративні заходи та механізм притягнення до відповідальності.

Лекція 5:

- Класифікація екологічних правопорушень;
- Ознаки та документування порушень;
- Роль інспектора у встановленні факту порушення.

Лекція 6:

- Адміністративні заходи впливу: приписи, обмеження, штрафи;
- Процедура складання протоколу;
- Механізми примусового виконання.

Практичне заняття 3:

Розрахунок компенсації збитків за самовільне захоплення водних об'єктів.

Самостійна робота студентів:

- Вивчення прикладів реальних справ;
- Аналіз практики притягнення до відповідальності;
- Підготовка до модульного контролю.

Тема 4. Організація та нормування інспекційної діяльності

Студенти вивчають нормативи часу, стандарти роботи інспектора, правила планування перевірок та методику розподілу інспекційного навантаження. Розглядаються адміністративні аспекти роботи інспекційних підрозділів.

Лекція 7:

- Організація роботи інспектора;
- Планування інспекційної діяльності.

Лекція 8:

- Нормативи часу;
- Звітність інспектора;
- Контроль якості інспекційної діяльності.

Практичне заняття 4: Оформлення актів перевірки, протоколів про правопорушення та приписів.

Самостійна робота студентів:

- Вивчення методичних рекомендацій з нормування часу;
- Підготовка до модульного контролю.

Модульний контроль 1

Змістовний модуль 2. Контроль за природними ресурсами

Тема 5. Контроль у лісовому господарстві

Тема розкриває порядок здійснення державного контролю за охороною, використанням, відтворенням лісів та інших рослинних ресурсів. Охоплює правила рубок, незаконних порубок, лісокористування, оцінку шкоди.

Лекції 9–10:

- Контроль рубок;
- Лісові пожежі;
- Незаконні порубки;
- Оцінка шкоди.

Практичне заняття 5:

Обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству.

Тема 6. Контроль у галузі охорони тваринного та рибного світу

Охоплює правила охорони, використання та відтворення тваринного світу, а також порядок контролю за рибними ресурсами.

Лекції 11–12:

- Полювання та браконьєрство;
- Вилучення біоресурсів;
- Контроль рибних ресурсів;
- Відповідальність за порушення правил.

Практичне заняття 6:

Розрахунок збитків, завданих рибному господарству.

Тема 7. Контроль у природно-заповідному фонді

Розглядаються правовий режим ПЗФ, контроль за дотриманням обмежень, порядок реагування на порушення.

Лекції 13–14:

- Заповідники, заказники, парки;
- Порушення заповідного режиму;
- Документування фактів порушень.

Тема 8. Незаконне добування природних ресурсів

Описуються правила вилучення знарядь незаконного добування, продукції, природних ресурсів; порядок передачі вилученого.

Лекція 15:

- Незаконні рубки;
- Заборонені знаряддя лову;
- Вилучення ресурсів.

Практичне заняття 7:

Інспекторські перевірки використання і охорони земель.

Модульний контроль 2

МОДУЛЬ 2

Змістовний модуль 3. Екологічний контроль підприємств

Тема 9. Контроль промислових підприємств

Тема охоплює правила відбору проб, роботу з газопиловими потоками, інвентаризацію викидів, контроль земель.

Лекції 16–17:

- Відбір проб води;
- Відбір проб з газопилових потоків;
- Інвентаризація викидів;
- Рекультивація земель.

Практичне заняття 8:

Оформлення звіту інвентаризації викидів.

Тема 10. Контроль автотранспортних підприємств

Тема присвячена перевіркам на АТП, контролю за викидами автотранспорту, організації операції «Чисте повітря».

Лекція 18:

- Перевірка АТП;
- Вимірювання викидів;
- Операція «Чисте повітря».

Практичне заняття 9:

Розміщення автозаправних станцій і комплексів.

Тема 11. Контроль у сільському господарстві

Тема охоплює контроль тваринницьких комплексів, меліоративних систем, обігу пестицидів і добрив.

Лекції 19–20:

- Вплив тваринницьких комплексів на водні об'єкти;
- Контроль обігу пестицидів;
- Перевірка меліоративних систем.

Модульний контроль 3

Змістовний модуль 4. Взаємодія контролюючих органів

Тема 12. Взаємодія з автомобільною інспекцією

Контроль за атмосферним повітрям при експлуатації транспортних засобів, проведення спільних рейдів, документування порушень.

Лекція 21:

- Спільні заходи ДЕІ та поліції;
- Контроль токсичності та димності;
- Протоколи та матеріали.

Тема 13. Взаємодія з іншими відомствами

Взаємодія з митницею, прикордонною службою та МОЗ у питаннях контролю транзиту відходів, небезпечних вантажів та імпорту продукції.

Лекція 22:

- Контроль транзиту відходів;
- Санітарний контроль;
- Порядок взаємодії та обміну інформацією.

Модульний контроль 4

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), проведення олімпіад.

7. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді заліку.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Таблиця 8.1 – Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	5	0...5
Виконання і захист практичних робіт	0...2	5	10
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 2			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	5	0...5
Виконання і захист практичних робіт	0...2	5	10
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 3			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	5	0...5
Виконання і захист практичних робіт	0...2	5	10
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 3			
Активність під час аудиторної роботи	0...1	5	0...5
Виконання і захист практичних робіт	0...2	5	10
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів підсумкового контролю й за наявності допуску до заліку. Під час складання семестрового заліку здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з 50 теоретичних питань (у вигляді тесту), кожне питання оцінюється у 2 бали.

Таблиця 8.2 – Шкали оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційний залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача освіти протягом семестру

Задовільно (60–74) – студент має знання і вміння для досягнення базових програмних результатів навчання. Написати всі модульні роботи. Здати всі практичні роботи. Студент демонструє базові знання та розуміння основ природоохоронного законодавства України, здатний розпізнавати ключові закони та нормативні акти (ПР02), орієнтуватися у практичних кейсах застосування екологічного права (ПР07), а також формувати прості запити та виконувати дії, що забезпечують дотримання вимог законодавства (ПР20). Такий рівень оцінки свідчить про здатність виконувати завдання з підтримки програмних результатів навчання на початковому рівні.

Добре (75–89) – студент має знання, уміння й навички для забезпечення програмних результатів навчання. Написати всі модульні роботи. Здати всі практичні роботи. Додатково до вимог, визначених для оцінки «Задовільно»: студент володіє знаннями та вміннями для застосування норм екологічного законодавства у практичних ситуаціях, аналізує кейси, порівнює національні та міжнародні підходи (ПР07, ПР20), формує ефективні комунікаційні стратегії та доносить результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу (ПР13, ПР14), обирає оптимальні стратегії проведення громадських слухань та комплексних природоохоронних заходів (ПР16, ПР17). Цей рівень оцінки свідчить про вміння застосовувати знання й навички у комплексних завданнях.

Відмінно (90–100) – студент має знання, уміння й навички, що дозволяють самостійно, вільно та обґрунтовано відповідати на будь-які питання щодо природоохоронного інспектування. Написати всі модульні роботи. Здати всі практичні роботи. Студент володіє глибокими знаннями та вміннями, що дозволяють системно аналізувати нормативні акти та практичні кейси, оцінювати правові наслідки діяльності в сфері охорони довкілля (ПР07, ПР17), розробляти комунікаційні стратегії, інформувати громадськість і професійну аудиторію (ПР13, ПР14, ПР24), а також забезпечувати виконання

норм екологічного законодавства у різних контекстах (ПР20). Такий рівень оцінки свідчить про повну готовність до самостійної професійної діяльності в галузі екології та природокористування.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять:

У разі пропуску лекцій або практичних занять з поважних причин (лікарняний, участь у мобільності, офіційні відрядження) студент зобов'язаний повідомити викладача та надати підтверджуючі документи. Пропущені заняття відпрацьовуються шляхом індивідуального опрацювання навчальних матеріалів, перегляду електронних записів лекцій (якщо доступні) та виконання завдань, погоджених із викладачем. У разі потреби проводяться консультації для відновлення пропущеного матеріалу.

Відпрацювання невиконаних завдань:

Студенти, які не виконали завдання у встановлені терміни, повинні погодити індивідуальний план завершення завдань із викладачем. Термін відпрацювання визначається залежно від характеру завдання, але не перевищує календарного місяця після встановленого дедлайну.

Перевірка на плагіат та дотримання академічної доброчесності:

Всі письмові роботи, реферати, есе та інші завдання студентів перевіряються на плагіат із використанням доступних електронних систем перевірки (антиплагіат). Студенти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності, коректно посилатися на джерела інформації, не використовувати чужі роботи без посилання та виконувати завдання самостійно. Будь-які порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до чинних правил університету і можуть впливати на оцінку за курс.

Вирішення конфліктів.

Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=4218>

11. Рекомендована література

Базова

1. Розрахунок збитків і розмірів платежів при забрудненні навколишнього середовища : навч. посіб. / В. М. Кобрін, І. М. Берешко, І. В. Кулішова, В. М. Голованов. – Харків : ХАІ, 2008. – 38 с.
2. Тунік Т.М., Плисенко Т.М. Природоохоронне інспектування: Навчальний посібник. – Кіровоград: 2007. -250 с.
3. Природоохоронне інспектування : конспект лекцій / укл. : Сівак В.К., Солодкий В.Д., Данілова О.М., Пантелю І.М. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 164 с.

Допоміжна

1. Яцик А.В. Енциклопедія водного господарства, природокористування, природовідтворення, сталого розвитку К.: Генеза, 2006. – 155 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. Закони України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>